

РЕЦЕНЗІЯ

доктора педагогічних наук, професора

Семеніхіної Олени Володимирівни

на дисертацію Лю Дій

«Розвиток інформаційно-цифрової культури вчителів музики

в умовах STEAM-орієнтованої професійної підготовки»,

подану до захисту на здобуття ступеня доктора філософії

за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки

Актуальність теми дослідження. Актуальність дисертаційного дослідження зумовлена не лише загальною цифровізацією освіти, а й зміною самої логіки педагогічної діяльності: навчальні матеріали дедалі частіше існують як цифрові об'єкти, взаємодія з ними відбувається через платформи, а освітні результати фіксуються та аналізуються за допомогою цифрових інструментів. Для мистецької освіти ці зміни мають специфічний вимір. У музично-педагогічній практиці цифрові технології впливають на всі етапи роботи вчителя: добір і створення навчального репертуару, аранжування та нотний набір, запис і редагування звуку, організацію слухання й аналізу музичних творів, підготовку мультимедійних демонстрацій, а також проведення дистанційних і змішаних занять. Отже, інформаційно-цифрова культура вчителя музики перестає бути «додатком» до фахової майстерності і стає умовою якісного виконання професійних функцій у сучасному освітньому середовищі.

Водночас цифрова компетентність у мистецькій сфері не зводиться до технічної вправності. Йдеться про здатність педагогічно доцільно добирати цифрові ресурси, критично оцінювати їхню навчальну цінність і обмеження, інтегрувати цифрові засоби у методику музичного навчання, дотримуватися академічної доброчесності та етичних норм роботи з цифровими матеріалами, забезпечувати безпечну комунікацію й коректне використання авторського контенту. Додатково посилює вимоги STEAM-орієнтація професійної підготовки, оскільки вона передбачає проєктність, міждисциплінарні зв'язки, роботу з цифровими середовищами та створення продуктів, у яких мистецький

компонент поєднується з технологічними рішеннями. У такій моделі підготовки інформаційно-цифрова культура є механізмом, що забезпечує змістову інтеграцію мистецтва й технологій, а не просто використання окремих сервісів.

Узагальнення результатів наукових джерел і освітньої практики свідчить, що питання розвитку інформаційно-цифрової культури майбутніх учителів музики, особливо в умовах STEAM-орієнтованої професійної підготовки, ще не отримало достатнього теоретичного й методичного обґрунтування. Наявні напрацювання часто або зосереджені на загальних цифрових компетентностях педагога без урахування специфіки музичного навчання, або описують застосування окремих інструментів без цілісної моделі формування культури як системи знань, цінностей, норм і способів діяльності. Через це виникає невідповідність між запитом закладів освіти на фахівців, здатних педагогічно виважено і результативно використовувати цифрові технології у мистецько-педагогічній діяльності, та недостатнім рівнем розроблення моделей і методик формування такої культури у процесі професійної підготовки. Саме ця невідповідність визначає наукову проблему дослідження і зумовлює потребу у створенні моделі розвитку інформаційно-цифрової культури майбутніх учителів музики на засадах STEAM.

Зв'язок роботи з науковими програми, темами, планами. Актуальність дослідження підтверджується її зв'язком із проблематикою науково-дослідної роботи кафедри педагогіки Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка «Теоретичні та методичні засади інноваційного розвитку освіти у національному, європейському та глобальному контекстах» (реєстраційний номер 01210107883).

Тему дисертації затверджено вченою радою Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (протокол № 3 від 31.10.2022 року).

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації. До найбільш істотних наукових результатів, отриманих у дисертаційному дослідженні, на нашу думку, слід віднести такі.

Передусім заслуговує на увагу теоретичне обґрунтування сутності та змісту поняття «інформаційно-цифрова культура вчителя музики», уточнення його структури, компонентів, критеріїв і показників сформованості, що сприяє впорядкуванню поняттєво-термінологічного апарату дослідження.

Важливим науковим результатом є визначення та обґрунтування потенціалу STEAM-орієнтованої професійної підготовки як ефективного середовища розвитку інформаційно-цифрової культури майбутніх учителів музики, що дозволило розкрити можливості інтеграції мистецької, педагогічної та технологічної підготовки.

До вагомих результатів дослідження належить розроблення структурно-змістовної моделі розвитку інформаційно-цифрової культури майбутніх учителів музики, яка відзначається цілісністю, логічністю побудови та практичною спрямованістю, а також обґрунтування педагогічних умов її ефективної реалізації у процесі професійної підготовки.

Слід також відзначити розроблення методичного забезпечення розвитку інформаційно-цифрової культури майбутніх учителів музики та систему діагностики рівнів її сформованості, що дозволило забезпечити наукову обґрунтованість і практичну перевірку отриманих результатів.

Переконливим підтвердженням достовірності отриманих положень є результати педагогічного експерименту, які засвідчили ефективність запропонованої моделі та педагогічних умов розвитку інформаційно-цифрової культури майбутніх учителів музики.

У цілому отримані результати характеризуються науковою новизною, теоретичною значущістю та практичною спрямованістю, що свідчить про вагомий внесок автора у розвиток теорії та методики професійної підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін.

Нові факти, одержані здобувачкою. Уперше у вітчизняній педагогічній науці розроблено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено структурно-змістовну модель розвитку інформаційно-цифрової культури вчителів музики в умовах STEAM-орієнтованої професійної підготовки базується на низці методологічних підходів (системний, інформаційний,

цифровий та культурологічний), передбачає дотримання дидактичних принципів в навчанні (принцип індивідуалізації навчання, міжпредметної інтеграції, креативності, використання цифрових технологій), реалізується через модернізацію змісту навчання (спецкурс «Інформаційно-цифрова культура музикантів та STEAM-освіта»), використання форм (лекції, практичні заняття і робота в парах), методів (проєктний, дослідницький, моделювання, мозковий штурм, метод професійно-проблемного рефлексування) і засобів (цифрові ресурси та STEAM-проєкти) навчання та завдяки розробленому діагностичному апарату (критерії, показники і рівні) дає можливість відслідкувати результат – розвиток ІЦК майбутніх учителів музики.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків рекомендацій, сформульованих у дисертації, опублікованих працях є належним і достатнім. Достовірність отриманих результатів забезпечується чітко визначеною методологічною основою дослідження, логічною структурою наукового пошуку, використанням комплексу взаємопов'язаних теоретичних і емпіричних методів, адекватних меті, завданням і предмету дослідження, а також репрезентативністю експериментальної бази.

Обґрунтованість теоретичних положень підтверджується системним аналізом значного масиву вітчизняних і зарубіжних наукових джерел, критичним осмисленням існуючих підходів та узагальненням сучасних наукових ідей у галузі професійної підготовки педагогічних кадрів. Сформульовані автором положення характеризуються внутрішньою логічною узгодженістю, аргументованістю та послідовністю викладу.

Висновки дисертації є достатньо повними, відповідають поставленим завданням і безпосередньо впливають із результатів проведеного теоретичного та експериментального дослідження. Практичні рекомендації мають прикладний характер, спираються на результати педагогічного експерименту та підтверджені їх статистичною обробкою, що свідчить про їх обґрунтованість і можливість використання в освітній практиці.

Важливим підтвердженням достовірності отриманих результатів є їх апробація на науково-практичних конференціях, семінарах і в процесі

впровадження в освітню практику, а також відображення основних положень дослідження в опублікованих наукових працях автора, що відповідає встановленим вимогам до оприлюднення результатів дисертаційних досліджень.

Отже, наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, є достатньо обґрунтованими, достовірними та мають належний рівень наукової аргументації, що забезпечує цілісність і завершеність проведеного дослідження.

Повнота викладення результатів дослідження в опублікованих працях.

За результатами дослідження опубліковано 6 одноосібних наукових праць. Серед публікацій - 3 статті в наукових фахових виданнях України, 1 стаття в закордонному виданні, 2 праці апробаційного характеру. Слід відзначити, що публікації охоплюють ключові аспекти досліджуваної проблеми, зокрема теоретичне обґрунтування понятійного апарату, визначення моделі розвитку інформаційно-цифрової культури, а також приклади практик використання елементів STEAM-освіти у вивченні музики та різні аспекти взаємодії музики з кожним компонентом STEAM. Це свідчить про системність наукового пошуку та послідовність висвітлення отриманих результатів. Важливо, що опубліковані праці відповідають вимогам щодо апробації результатів дисертаційних досліджень, а їх зміст узгоджується з основними положеннями та висновками дисертації.

Отже, основні результати дисертаційного дослідження достатньо повно і всебічно відображені в опублікованих працях автора, що підтверджує їх наукову новизну, достовірність і практичну значущість.

Значення для науки і практики отриманих результатів. Наукове значення роботи полягає в подальшому розвитку теоретичних засад професійної підготовки майбутніх учителів музики, поглибленні наукових уявлень про сутність і структуру інформаційно-цифрової культури педагога, уточненні поняттєво-термінологічного апарату досліджуваної проблеми, а також у теоретичному обґрунтуванні можливостей використання STEAM-орієнтованого підходу як ефективного засобу модернізації змісту та технологій професійної підготовки фахівців мистецького профілю. Важливим внеском є розроблення та

наукове обґрунтування структурно-змістовної моделі розвитку інформаційно-цифрової культури майбутніх учителів музики, що розширює теоретичні засади педагогічної науки в галузі професійної освіти.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці та впровадженні у процес професійної підготовки майбутніх учителів музики: авторського спецкурсу «Інформаційно-цифрова культура музикантів та STEAM-освіта» та його методичного супроводу (лекційні матеріали, дидактичні матеріали для практичних занять та індивідуальної роботи); діагностичний інструментарій для визначення рівнів розвитку інформаційно-цифрової культури вчителів музики (авторські завдання для комп'ютерного тестування за показниками «Знання в галузях музики і ЦТ» та критерії для оцінювання при виконанні студентами практичного завдання із розробки STEAM-проєкту проєктів за показником «Вміння залучати ЦТ до вирішення творчих завдань»).

Результати дисертаційного дослідження можуть бути використані у системі професійної підготовки майбутніх учителів музики, у системі підвищення кваліфікації вчителів музики, для розробки нормативних та варіативних курсів, при підготовці кваліфікаційних робіт з проблем STEAM освіти та професійної підготовки вчителів музики. Теоретичні положення дисертації та зібраний фактичний матеріал можуть бути використані у процесі науково-дослідницької діяльності магістрантів, аспірантів, докторантів і викладачів. Джерельна база роботи може бути використана у процесі професійної підготовки студентів бакалаврату і магістратури за спеціальністю «Середня освіта (Музичне мистецтво)».

Оцінка змісту та завершеності дисертації. На позитивну оцінку заслуговує ступінь обґрунтованості наукових положень та висновків; достовірність та новизна підтверджуються змістом і результатами дослідження. Робота складається з анотацій українською й англійською мовами, вступу, 3-х розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків.

Зміст дисертаційної роботи характеризується цілісністю, логічною послідовністю викладу та внутрішньою узгодженістю структурних елементів.

Структура дисертації є обґрунтованою, відповідає меті, завданням і загальній логіці наукового дослідження, що забезпечує системність розгляду порушеної проблеми.

У роботі послідовно розкрито теоретичні засади досліджуваної проблеми, здійснено аналіз сучасного стану її наукової розробленості, обґрунтовано методологічні підходи, визначено педагогічні умови та представлено результати експериментальної перевірки запропонованих положень. Узагальнюючі висновки є логічно пов'язаними зі змістом розділів дисертації, відображають основні результати дослідження та відповідають поставленим завданням.

Слід відзначити, що матеріал дисертації викладено на належному науково-теоретичному рівні, із дотриманням вимог наукового стилю, аргументація положень є достатньою та переконливою, що забезпечує цілісне сприйняття результатів проведеного дослідження.

У цілому аналіз змісту дисертації дає підстави стверджувати, що вона є завершеним, самостійно виконаним науковим дослідженням, у якому розв'язано поставлені завдання, досягнуто мети, а отримані результати мають теоретичне і практичне значення.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Позитивно оцінюючи загальний рівень виконання дисертаційного дослідження, слід висловити окремі міркування та зауваження, які мають дискусійний характер і не знижують загальної наукової цінності роботи.

1. У теоретичному розділі дисертації подано системний і аргументований огляд наукових джерел, який переконливо окреслює проблематику розвитку інформаційно-цифрової культури майбутніх учителів музики в умовах цифровізації та STEAM-орієнтованої підготовки. Водночас, з огляду на заявлену міждисциплінарність і залежність досліджуваного явища від міжнародних тенденцій у сфері музично-педагогічної освіти та освітніх технологій, доречним виглядає ширше залучення окремих актуальних зарубіжних праць (зокрема, про використання ІТ в музиці і навчанні музики). Це дозволило б повніше показати міжнародний дискурс, уточнити зіставність підходів і термінології та посилити обґрунтування обраної моделі й методичних рішень.

2. Запропонована модель розвитку інформаційно-цифрової культури є логічно вибудованою та структурно узгодженою з окресленою проблемою і завданнями дослідження. Водночас, з урахуванням різних організаційних і ресурсних умов функціонування закладів освіти, доцільним видається подальше уточнення механізмів її впровадження для різних типів закладів (зокрема щодо вимог до цифрової інфраструктури, кадрового забезпечення й форм організації STEAM-орієнтованої підготовки). Таке розширення могло б підсилити прикладну «переносимість» моделі та окреслити перспективи наступних наукових розвідок.

3. У роботі переконливо подано результати експериментального дослідження, що загалом підтверджують ефективність запропонованих підходів. Разом із тим, з огляду на складність самого феномена інформаційно-цифрової культури та його багатокomпонентність, більш розгорнуте висвітлення логіки інтерпретації окремих емпіричних показників і взаємозв'язків між ними могло б посилити аналітичну частину дослідження. Це, зокрема, стосується чіткішого пояснення, як отримані кількісні зміни співвідносяться з якісними проявами професійної діяльності майбутнього вчителя музики у цифровому середовищі.

4. Практичні рекомендації мають виразну прикладну спрямованість і корелюють із завданнями розвитку інформаційно-цифрової культури в умовах цифровізації та STEAM-орієнтації підготовки. Водночас, для підвищення відтворюваності й результативності їх упровадження доречним є розширення методичного супроводу (наприклад, через деталізацію інструментарію, прикладів занять, критеріїв оцінювання та типових ризиків) і апробація в ширшому спектрі освітніх умов. Такий крок дав би змогу чіткіше визначити межі застосовності рекомендацій і підсилити їхню практичну ефективність.

Водночас зазначені зауваження та побажання мають рекомендаційний характер і можуть бути враховані у подальшій науковій діяльності, не впливаючи на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження.

Висновок про відповідність кваліфікаційної наукової праці чинним вимогам. Дисертація Лю Дій «Розвиток інформаційно-цифрової культури вчителів музики в умовах STEAM-орієнтованої професійної підготовки» на

здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки актуальним, самостійним, завершеним науковим дослідженням, що має наукову новизну, теоретичне і практичне значення. У кваліфікаційній праці представлено теоретичне обґрунтування та запропоноване нове розв'язання проблеми розвитку інформаційно-цифрової культури вчителів музики в умовах STEAM-орієнтованої професійної підготовки. Обґрунтовано актуальність досліджуваної теми, визначено сутнісний зміст основних понять дослідження. Результати дисертаційної роботи засвідчили успішність вирішення поставлених завдань, основні положення дисертації мають наукову новизну і пройшли достатню апробацію.

Зміст кваліфікаційної праці відповідає спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки. Викладене вище дозволяє зробити висновок про те, що дисертація Лю Дій «Розвиток інформаційно-цифрової культури вчителів музики в умовах STEAM-орієнтованої професійної підготовки» відповідає чинним вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її авторка Лю Дій заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки галузі знань 01 Освіта Педагогіка.

Рецензент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри інформатики
Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка

 Олена СЕМЕНІУХІНА

